

ОЛЕКСІЙ ГРИГОРОВИЧ ДОЯРЕНКО - ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ

Історія вітчизняної науки знає багато трагічних сторінок. Особливо це стосується періоду 20-30-х років, коли стверджувався тоталітарний режим в країні, здійснювався жорстокий контроль над діяльністю вчених, значна частина яких зазнала репресій. Серед імен, несправедливо вилучених зі списку видатних, є ім'я професора Олексія Григоровича Дояренка.

О.Г.Дояренко (1874-1958) увійшов до плеяди вчених, що створювали основи сучасної сільськогосподарської науки, це вчений зі світовим ім'ям, перший радянський і український агрофізик, професор кафедри загального землеробства Петровської (пізніше - Тимирязівської) сільськогосподарської академії. Працював разом з М.І.Вавіловим, Д.М.Прянишниковим, О.В.Чаяновим - це було блискуче покоління високоталановитих професіоналів з широким світоглядом¹.

О.Г.Дояренко був сином селянина зі Слобожанщини. В автобіографічній роботі *“Из агрономического прошлого”* О.Г.Дояренко писав, що його мати, Марфа Савеліївна, була з кріпосних селян, батько - теж селянин. В чотири роки Олексій Дояренко вже навчився читати, в сім років вступив до гімназії в м.Суми. Після закінчення гімназії вступив до природничого факультету Петербурзького університету, одночасно був вільним слухачем юридичного факультету. В цей же період (середина 90-х років) він закінчив консерваторію по класу композиції у Римського-Корсакова, був особисто знайомий з Федором Шляпіним. Але цього для нього виявилось недостатньо, і в 1897 р. О.Дояренко вступив до Московського сільськогосподарського інституту (Петровська академія). Першою його науковою роботою була праця *“Про динаміку російського землеробства”* (1900 р.)².

Згодом О.Г.Дояренко став професором Петровської академії, завідуючим її дослідним полем. Коло його наукових інтересів було значним: праці в галузі агрофізики, мікробіології, радіобіології ґрунтів, дослідження з використання рослинами сонячної радіації, керівництво дослідними станціями, вивчення різних систем землеробства тощо. Довгі роки О.Г.Дояренко був також редактором журналу *“Вісник сільського господарства”*.

Дояренко є основоположником радянської агрофізики. Йому належать десятки праць, високо оцінених за кордоном. Однак широкі наукові пошуки вченого суперечили пануючому становищу в агрономічній науці таких вчених, як академік В.Р.Вільямс, який, як і відомий Т.Лисенко, базуючись на псевдонаукових теоріях, обіцяв швидко підняти врожайність зернових культур в Нечорнозем'ї за рахунок т.зв. травопільної системи.

Ідеї Вільямса дістали підтримку уряду і стали особливо активно пропагуватися в перші роки колективізації, коли в державі не вистачало техніки, кваліфікованих спеціалістів, не було чіткої системи землеробства, придатної для використання у великих господарствах. Проти системи Вільямса виступили всі видатні вчені (О.В.Чаянов, М.І.Вавілов та інш.). Але основним його опонентом був О.Г.Дояренко, який своїми науковими дослідженнями повністю спростував цю "теорію".

Переслідування О.Г.Дояренка почалися ще з кінця 20-х років. У 1930 р. п'ятнадцять видатних вчених-аграрників, в тому числі професор О.В.Чаянов - член колегії Наркомзему, Держплану СРСР, професори М.Д.Кондратьєв, П.Н.Юровський, О.Г.Дояренко та інш. були заарештовані, потім звинувачені в зраді, шкідництві проти радянської влади. Всі вони були засуджені до різних строків ув'язнення, деякі розстріляні. О.Г.Дояренко відбував покарання в мм.Суздаль і Кіров. В середині 50-х років його було реабілітовано, і останні роки життя він працював в Інституті зернового господарства в Саратові, де і помер у 1958 р.

Реабілітація основних наукових досягнень вченого відбувалась тільки в кінці 80-х років. Сесія ВАСХНІЛ 1987 р., присвячена боротьбі з посухою, відновила в правах основні положення наукових досліджень О.Г.Дояренка, зокрема систему "сухого землеробства", яка включала елементи мінімізації ґрунтообробки та інш.

Але вченим ще потрібно визначити, скільки втратило сільське господарство за десятиліття монополізації в науці і скільки втратила сама наука за роки панування тоталітаризму.

¹Орловський Н.В. Алексей Григорьевич Дояренко. - М., 1980.

²Дояренко А.Г. Из агрономического прошлого. - М., 1968. - С.13.

³Он же. Избранные сочинения. - М., 1963; Он же. Занимательная агрономия. - М., 1963; Он же. Жизнь поля. - М., 1965; Он же. Агрофизика. - Суздаль, 1932 та інш.